

asszony), hangsúlyosabb viszont a napjainkig kevésbé ismertetett szövegek, például a drámák bemutatása, azoknak az elemzés során a magyar irodalomtörténeti hagyományokkal való párhuzamba állítása.

Az irodalomtudós műveltségét egyértelműen bizonyítja a szegedi egyetemen betöltött – mondhatni – egyeduralmi pozíciója: éveken keresztül egyedül kellett oktatnia a régi és az újabb kori irodalomtörténetet. A szegedi fiatalokkal töltött beszélgető- avagy teadélutánok („teázószemináriumok”), melyek a Né-

gyesy László-féle stílusgyakorlatokra emlékeztetnek, a köztiszeletnek örvendő professzornak a tehetségek (elsősorban Tolnai Gábor, Ortutay Gyula, Baróti Dezső és Radnóti Miklós) feletti atyáskodását tárják elének. De ő volt az is, aki József Attilát doktori disszertáció megírására ösztönözte, segítségéről biztosítva az ifjú költőt. Több tanulmányt írt Madách Imréről, a magyar költők Isten-élményéről, Gárdonyi Gézáról, Prohászka Ottokárról, monográfiát készített Zrínyi Miklósról és Pázmány Péterről (ez utóbbi Máté Zsuzsanna szerint mindmáig kiemelkedő színvonalú), vizsgálta Faludi Ferenc verselését, közben szerkesztette a Vigiliát, vezette a cserkészszövetséget, egyetemi tanácskezelő volt, később piarista tar-

tományfőnök, az MTA rendes tagja, a Kossuth-díj tulajdonosa. Irodalmi műveltségéről alkotott képünket nagyban tágitja a kortárs alkotókhoz való viszonyának reflektorfénybe helyezése, hiszen foglalkozott a századelő stílusirányzataival, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Kosztolányi

Dezső, Bródy Sándor és Kaffka Margit munkásságával is.

Máté Zsuzsanna szerint az életműről ítéletet alkotni kizárólag egy alapos újraolvasás és újraértelmezés után lehetséges, hiszen az elmúlt ötven év átlapozta, gyakorlatilag megghiúsította a hatástörténeti gondolkodás folyamatosságát, tudománytörténeti érdekességűvé degradálva Sík Sándor munkáit.

MIHOLICS TÍMEA

(Lazi Kiadó, Szeged, 2005,
296 oldal, 2200 Ft)

DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG O.P.:

Árpád-házi Szent Margit és a domonkos hagiográfia

Bár a középkori irodalom mintegy ezer évet fog át, még az irodalmárok többsége előtt is úgy jelenik meg, mint amelyet néhány életmű és mű-

faj átfutásával és sematizálásával gyorsan le lehet tudni. Deák Viktória könyve a nem szakember érdeklődő számára is felfedi, hogy egyetlen műfaj (a legenda) egyetlen korszaka, sőt egyetlen műve mögött milyen izgalmas világ tárul föl. Ez a világ számos oldalról közelíthető meg – történelmileg, irodalmilag, vallástörténetileg, művelődéstörténetileg stb. –, és a szerző ki is aknázza a témában rejlő lehetőségeket.

Vizsgálódása középpontjába a legterjedelmesebb Margit-legendát, a 14. század közepén keletkezett, latin nyelvű „legenda maior”-t állítja (a kézirat feltalálási helyéről ezt korábban „nápolyi legenda”-ként emlegették; mellesleg külön bravúrja a szerzőnek, hogy föllete a mű egy elveszettnek hitt példányát Bergamóban). Írója, akit Deák Viktória – a korábbi kutatásokkal összhangban – Garinus domonkos teológussal azonosít, a legenda egy korábbi változatát („legenda vetus”) és mindezekelőtt a szenttéavatási jegyzőkönyveket használta föl.

Deák Viktória hosszan és alaposan foglalkozik a legenda maior kutatástörténetével, beállítva a művet a korszak szentéletrajzainak sorába, különös tekintettel a domonkos rendhez – Margit rendjéhez – fűződő kapcsolatokra. Külön kitér a női szentekről szóló legendák sajátosságaira, a kolduló rendek (ferencesek és domonkosok) közötti, a szentéletrajzokban is tetten érhető rivali-

zálásra vagy a szentség és a csoda értelmezésében bekövetkező 13–14. századi változásokra.

Az irodalomtörténet szempontjából rendkívül tanulságos, hogy ha hiányosan is, de fennmaradtak a szenttéavatási jegyzőkönyvek, így lehetőség nyílt a források művé alakításának nyomon követésére. Garinus az adatokat saját képzeletének, illetve a műfaj hagyományainak megfelelően általában kibővíti, továbbgondolja, kidomborítja a csodák bibliai, elsősorban evangéliumi jellegét és sorrendjét (így a fokozás logikája is szerkesztőelvvé lesz, csúcspontján a halottfeltámasztással), a tanúvallomások lejegyzésében gyakori itálianizmusokat pedig következetesen javítja. Az összevetés talán legérdekesebb hozadéka az életszentség modelljének megváltozásához kötődik. A csodatévő erő helyett az életszentség kerül előtérbe: „a szentség fő kritériuma az isteni, nem érdemeken alapuló kiválasztottság, olyan állapot, amelyben valaki képes befogadni Isten (a Szentlélek) ajándékait”. Garinus is ennek a misztikus-spiritualis szemléletnek a jegyében alakította anyagát. Például a 14. századi szentéletrajzok szinte kötelező kelléke a levitáció (a földtől való elemelkedés), így ez a legenda maiorban is előfordul, a jegyzőkönyvekben viszont nem esik róla szó.

A szerző hatalmas és szerteágazó szakirodalmi tájékozottságra támaszkodik, de nemcsak ez biztosítja

tudományos hitelét, hanem az is, hogy tartózkodik mind az apologetikus, mind a leleplező hevülettől. Mint az előszóban írja: „ennek a könyvnek elsősorban nem a »történeti« Árpád-házi Szent Margit a témája, hanem az, hogy a domonkos hagiográfia hogyan alkot az ő alakjából az életszentség 14. századi ideáljának megfelelő szentet”.

STURM LÁSZLÓ

(Kairosz Kiadó, Budapest, 2005,
500 oldal, 3800 Ft)

KÖPECZI BÉLA:

Francia művelődés- és irodalomtörténeti tanulmányok

Köpeczi Béla évtizedek óta foglalkozik a Thököly-felkelés történetével és II. Rákóczi Ferenc franciaországi kapcsolataival, illetve a magyar–francia történelem közös vonatkozásaival. Népszerű könyveit generációk forgatták, forgatják ma is. Rendkívül termékeny munkássága során azonban a francia irodalom- és művelődéstörténet egyes kérdéseivel is foglalkozott. Az utóbbi vonatkozásában a francia felvilágosodás, a forradalom és a kommun történetét tanulmányozta.

A télen megjelent *Francia művelődés- és irodalomtörténeti tanulmá-*

nyok című kötet munkásságának ezen részéből összeállított csokor, melynek minden szála egy-egy érdekesítő tanulmány. A könyv első része a francia forradalom és a kommun művelődéspolitikájáról közöl tanulmányokat, a második részben pedig irodalomtörténeti munkákat olvashatunk.

A *mai viták a nagy francia forradalomról* című tanulmányában a szerző arról ír, hogy a forradalom kétszázadik évfordulóján kiújultak az eseményekkel kapcsolatos értelmezési viták, melyek politikai szempontból vizsgálták a történeteket. (Fontos ezt megjegyezni azért is, mert Magyarországon is könnyen előállhat ugyanez a helyzet az 1956-os forradalom eseményeinek interpretálását illetően.) Franciaországban 1989-ben Jacques Chirac kormánya volt hatalmon, akkoriban Köpeczi elmondása szerint a forradalomról való megemlékezés gyanússá vált. Jobboldali publicisták és történészek azt próbálták bebizonyítani, hogy a forradalom szükségszerűen vezetett a terrorhoz, tehát a jakobinus diktatúrához és mint ilyen nem méltó az ünneplésre. A francia marxista történészek nem késlekedtek a válasszal. Ennek lényege az volt, hogy a jobboldali történésztípus által képviselt „jakobinus megcsúszás” tézise (mely szerint a jakobinusok hatalomra jutását a francia forradalom elleni nemzetközi fellépés, majd háború váltotta ki) elfogadhatatlan,